

NAJK'er aan het woord

NAKER

MET EEN KLEINE KNIPOOG

naar kringlooplandbouw
HEEFT DE BIOLOGISCHE TEELT
de toekomst

Middenin de Flevopolder staat het biologische akkerbouwbedrijf van de familie Bokdam. Al 23 jaar telen zij volledig biologisch. De 24-jarige Stefan Bokdam weet niet beter en hij zou eigenlijk ook niet anders willen. Hoewel hij tijdens zijn schoolcarrière meerdere malen van de gangbare teelt heeft kunnen 'proeven', blijft zijn hart toch bij de biologische teelt. Met een kleine knipoog naar de kringlooplandbouw heeft de biologische teelt volgens hem de toekomst.

Tekst en beeld: Christel Klok

Het ondernemerschap zit Stefan Bokdam in zijn bloed. Naast de werkzaamheden op de boerderij werkt hij momenteel vier dagen in de week bij Hagranop, een internationale onderneming die zich voornamelijk bezighoudt met de oogst, teelt, opslag en handel in wortelen. Toen hij anderhalf jaar geleden voor zijn studie aan de Hogere Landbouwschool in Dronten hier zijn afstudeeronderzoek uitvoerde, is hij simpelweg niet meer weggegaan.

Breed scala aan gewassen houdt het werken efficiënt

De familie Bokdam teelt momenteel zo'n 115 hectare aan gewassen met een zeer gevarieerd bouwplan. Hoewel pootgoed en bloemkool de hoofdmoot voeren van het bedrijf, telen ze ook zaaiuien, wortels, pompoenen, doperwtten, witlof en haver. Dit brede scala aan gewassen houdt de werkzaamheden efficiënt. "Door de verschillende gewassen zijn de werkzaamheden erg divers en mooi verspreid", aldus Stefan. "Natuurlijk blijf je drukke periodes houden, maar het is niet dat wij in één keer vier dingen tegelijk moeten doen in het voorjaar. Ik houd van de verscheidenheid aan gewassen en het stukje risicospreiding dat daarmee gepaard gaat vind ik ook erg mooi."

Al 23 jaar biologisch? Vertel!

In 1996 zijn Stefans vader en opa begonnen met de omschakeling van het bedrijf en sinds 1998 zijn zij volledig biologisch. In de Flevopolder zitten wel meer biologische ondernemers, maar toch was het niet direct de ambitie van de familie Bokdam. "Mijn vader heeft het bedrijf overgenomen van mijn opa. Destijds was het nog een gemiddeld akkerbouwbedrijf. Om twee gezinnen te kunnen blijven voeden was uitbreiding noodzakelijk. Helaas was dit makkelijker gezegd dan gedaan. Groeien in

areaal was lastig. Veel ondernemers gingen op zoek naar een tweede tak of iets anders om erbij te gaan doen. Zo ook mijn vader en opa. Zij begonnen met vleesstieren: een kleine markt die helaas niet rendabel bleek." Toch gingen vader en zoon niet bij de pakken neerzitten. "Mijn vader wilde graag een eigen manier van ondernemen en zag biologisch als een investering in de toekomst." Naast de noodzakelijke groei en aanpassingen binnen het bedrijf, is ook de ontbrekende gewasbescherming een reden geweest om uiteindelijk toch voor biologisch te gaan. "Ze wilden onafhankelijker zijn van chemische middelen en meer op de natuur vertrouwen. Dit was de start van ons biologisch akkerbouwbedrijf Bokdam."

Wil jij net als je vader het bedrijf overnemen?

"Ik heb zeker de intentie om het bedrijf over te nemen. Mijn werkzaamheden bij Hagranop zijn eigenlijk een beetje vanuit mijn stage gekomen." Tijdens zijn studie werd het Stefan al snel duidelijk dat hij niet direct thuis aan de gang wilde. Niet omdat het bedrijf hem niet trok, maar hij vindt het veel te leuk om ook ergens anders te kijken en daarbij verschillende dingen te zien en te leren. Hagranop is een bedrijf die door heel Europa zit, waardoor zij veel internationale contacten hebben. "Ik zie en leer hier heel veel. Het is een mooie mogelijkheid om er zelf achter te kunnen komen wat ik leuk vind en welke richting ik op wil", zegt Stefan enthousiast. Om het ondernemerschap nog meer onder de knie te krijgen is Stefan zo'n vier jaar geleden begonnen met het telen van bloemkool in de zomerperiode. "Ik heb een stuk land van mijn ouders gehuurd en zelf de contacten gelegd, personeel geregeld en het planten en de afzet in goede banen geleid. Op die manier heb ik echt zelf leren ondernemen, zelf keuzes leren maken en ik ben er ook achter gekomen dat ik dat wel heel erg leuk vind. Momenteel werk ik nog maar één dag in de week

bij ons op de boerderij, maar daar gaat hopelijk snel verandering in komen. Over vijf jaar hoop ik volledig thuis aan het werk te zijn."

Zijn er ook dingen die je in de toekomst anders zou willen doen?

"In eerste instantie wil ik het bedrijf zo doorzetten als hoe mijn ouders het hebben opgebouwd. In de toekomst zou ik er graag nog een schuur bij bouwen voor de opslag. We slaan onze uien en aardappelen nu ook zelf op, maar we zijn de afgelopen vier jaar gegroeid in areaal, waardoor er soms ruimtegebrek ontstaat." De afzetmarkt in Europa begint wat te verschuiven, omdat daar ook steeds meer biologische bedrijven erbij komen. "Het binnenlandse product gaat voor en daarna zijn wij pas aan de beurt. We moeten er dus voor zorgen dat we onze gewassen langer op kunnen slaan. Daar zou ik wel in willen investeren. Daarnaast zou een stukje groei ook mooi zijn."

Wat maakt het boerenvak nou zo leuk?

"Het zelf dingen ondernemen, zelf beslissingen nemen en dat je vrij man bent. Ik vind het zelf ook fijn om veel buiten te zijn. Daarnaast is

KRINGLOOPLANDBOUW:
ER *samen*
VOOR ZORGEN
DAT ER MINDER
afvalresten
ZIJN EN DAT JE
MINDER UITVAL HEBT

Stefan Bokdam

WOONPLAATS Biddinghuizen

LEEFTIJD 24

OPLEIDING Tuinbouw &
Akkerbouw en Agrarisch
Ondernemerschap in
Dronten

BEDRIJF Biologisch
akkerbouwbedrijf

het contact leggen met andere mensen iets waar mijn vader en ik wel van houden, vandaar dat ons bedrijf vaak stagelopers heeft en met schooljeugd en Poolse uitzendkrachten werkt."

Zijn er ook dingen minder leuk?

"Een mislukte oogst is natuurlijk nooit leuk, maar het is de prijs die je betaalt voor onze manier van werken. Met biologisch ben je afhankelijk van het klimaat en van het weer, iets wat eigenlijk wel aan het veranderen is. Ik zie het als een uitdaging om ervoor te zorgen dat je ondanks de weersextremen een goed product aflevert."

Waar denk jij aan bij het begrip 'kringlooplandbouw'?

"Ik denk aan een stukje samenwerking tussen akkerbouwers en veehouders: er samen voor zorgen dat er minder afvalresten zijn en dat je minder uitval hebt. Hier ligt wel een grote uitdaging, want met het alsmaar groeiende eisenpakket van de consument en de supermarkt, zullen er alleen maar meer rest- en afvalproducten ontstaan. Als ik aan kringlooplandbouw denk, dan is dat wel een manier om dingen te voorkomen. In ons geval door een

samenwerking te hebben met een veehouder die van ons grasklaver neemt waar wij weer mest van afnemen."

Dus jullie houden je er wel mee bezig?

"Ja, we hebben twee vaste afnemers voor het gras en voor het stro. Daar krijgen wij dan weer mest voor terug. Er kwam hier een keer een varkenshouder op het erf uit het Gelderse Wilp. Hij wilde de omslag maken naar biologisch en was op zoek naar iemand die zijn mest af wilde nemen in ruil voor grasklaver of stro." Zo is het balletje bij de familie Bokdam gaan rollen. "Grasklaver is voor ons een mooi product om te kunnen ruilen met veehouders. De aardappels zijn bij ons vroeg van het land, waardoor we ook op tijd kunnen beginnen met het zaaien van grasklaver. Op deze manier proberen we er toch één, soms twee sneden vanaf te halen voor de veehouder. Hoewel het eigenlijk functioneert als groenbemester, kun je grasklaver bij ons, gezien de tijd dat het op het land staat, als volledig gewas beschouwen."

En verder?

"Bij het pootgoed dat we zelf sorteren, gaan de voeraardappels naar een biologische

vleesveehouder in Lelystad. Het is niet zo heel veel, maar die voert het aan zijn koeien. In ruil daarvoor krijgen wij biologisch vlees."

Zonder kringlooplandbouw geen toekomst voor de boer?

"Kringlooplandbouw is in mijn ogen niet noodzakelijk om te kunnen blijven boeren, maar we moeten wel met zijn allen verder. Er samen voor zorgen dat we minder afval hebben en een stukje duurzamer omgaan met ons voedsel." Volgens Stefan begint dit al bij de productie. "Bij het bedrijf waar ik werk gaan veel reststromen de verwerking in. Er worden blokjes van gemaakt of sap van geperst. Als het echt niet anders gaat, dient het als voer voor de koeien. Dit zijn mooie reststromen, het zou mooi zijn als we dit cirkeltje ook voor andere producten rond kunnen maken." <